

Regeringskansliet

2016-02-15

1 (6)

Dnr 6.1.1-2015:868

Redovisning av uppdrag om kunskapskrav i läsförståelse och obligatoriska bedömningsstöd i årskurs 1

Dnr U2015/03529/S

Härmed redovisas uppdraget om kunskapskrav i läsförståelse och obligatoriska bedömningsstöd i årskurs 1 givet i regeringsuppdrag för budgetåret 2015.

Sammanfattning

Skolverket har enligt regeringsuppdraget tagit fram förslag till kunskapskrav i årskurs 1 i läsförståelse. Bedömningsstöd i matematik och i läs- och skrivutveckling ska också tas fram i syfte att främja en kontinuerlig och systematisk bedömning, uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsutveckling. Kunskapskrav har tagits fram i samklang med det obligatoriska bedömningsstödet i läs- och skrivutveckling för de berörda skolformerna grundskolan och specialskolan.

Bedömningsstöden tas fram i syfte att förbättra förutsättningarna för att tidigt identifiera elever som är i behov av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen eller särskilt stöd, men även för att identifiera elever som behöver extra utmaningar för att nå så långt som möjligt, så att relevanta stödinsatser kan sättas in.

Insatsen har genomförts i enlighet med regeringsuppdraget.

1 Utredning

Skolverket har under föregående år haft i uppdrag att ta fram bedömningsstöd i läs- och skrivutveckling och i matematik i årskurs 1 i grundskolan, vilka publicerades i juni 2015 på Skolverkets webbplats i Bedömningsportalen bakom lösenordsskydd. De publicerade bedömningsstöden har setts som en utprövningsomgång inför uppdraget att ta fram obligatoriska bedömningsstöd. Lärare som använt sig av bedömningsstöden har under hösten 2015 getts möjlighet att genom en enkät på Skolverkets webbplats lämna synpunkter på bedömningsstödens utformning, innehåll och nivåer på avstämningar. Avstämningar avser de tillfällen då bedömning i enlighet med bedömningsstöden sker. Synpunkterna har tagits tillvara inför revidering och nykonstruktion av obligatoriska bedömningsstöd.

Samråd

I uppdraget att ta fram förslag till kunskapskrav i läsförståelse har samråd genomförts med experter inom läsforskning. Samråd har skett med Elevorganisationen Sveriges Elevkårer/Sveriges Elevråd. Samrådet med representanter från elevorganisationer ses som ett av underlagen till en barnkonsekvensanalys utifrån beaktande av perspektivet Barnets bästa. Skolinspektionens analysenhet har informerats om uppdraget. Med Specialpedagogiska skolmyndigheten sker samverkan kontinuerligt sedan hösten 2015 i fråga om utformning av kunskapskrav och bedömningsstöd i specialskolan. I uppdraget har avstämning skett vid två tillfällen med utredningen om en läsa-skriva-räkna-garanti (U 2015:04). Vid ett femtontal skolbesök på grundskolor, grundsärskolor och specialskolor har samtal förts med verksamma lärare och skolledare om förslag till kunskapskrav och utformning av bedömningsstöd. Synpunkter från besöken har tagits med vid utformning av såväl kunskapskrav som bedömningsstöd.

Förslaget till kunskapskrav har skickats på extern remiss. Den externa remissen gick till 65 olika remissinstanser varav 31 har svarat, 7 av dessa hade inga synpunkter på förslaget. Dessutom har förslaget publicerats på Skolverkets webbplats tillsammans med en enkät där alla som så önskade kunde lämna sina synpunkter. Antal svarande på enkäten var 827 personer och inkomna synpunkter har beaktats i den fortsatta bearbetningen av kunskapskravet.

1.1 Vägval under processen

1.1.1 Obligatoriska bedömningsstöd

Under hösten 2015 och våren 2016 sker viss revidering och nykonstruktion med utprövningar, av de publicerade bedömningsstöden i läs- och skrivutveckling och i matematik i årskurs 1 i grundskolan. Arbetet utförs av de lärosäten som har Skolverkets uppdrag att konstruera och utveckla bedömningsstöden utifrån vad utprövningsomgången visat i form av lärares synpunkter vid användning av bedömningsstöden i relation till deras syfte.

Vid revidering och nykonstruktion av obligatoriska bedömningsstöd så att de också ska kunna användas i grundsärskolan och i specialskolan, har svårigheten varit att hitta relevant forskning på området inom matematik och att få tillgång till expertis vid lärosoäten med kompetens inom läs- och skrivutveckling för dessa skolformer. Forskningsfälten inom båda ämnesområdena är relativt begränsade vilket försvårar konstruktion och utveckling av bedömningsstöd för dessa båda skolformer. Konstruktionsarbete pågår men utifrån de förutsättningar som beskrivits ovan.

Att bedömningsstöden ska användas i årskurs 1 och inte i årskurs 2 i specialskolan, där kunskapskrav och nationella ämnesprov i övrigt tillämpas ett år senare än grundskolan, är ytterligare en aspekt som försvårar konstruktionsprocessen. Därför behöver omfattande utprövningar och samtal med verksamma lärare inom specialskolan genomföras under den begränsade tiden för konstruktionen.

Som ett kompletterande material till de obligatoriska bedömningsstöden tar Skolverket fram förslag på hur bedömningsstöden kan användas av huvudman och rektor som ett av underlagen i det systematiska kvalitetsarbetet. Materialet ska ses som ett stöd i arbetet med att dels utveckla undervisningen, dels fördela resurser efter elevernas olika förutsättningar och behov.

1.1.2 Kunskapskrav

Enligt regeringsuppdraget ska kunskapskravet beskriva hur läsförståelsen hos elever i slutet av årskurs 1 ska gå att iakttä för att motsvara den lägst godtagbara nivån. Läsförståelsen är dock beroende av att eleven blir allt säkrare i att avkoda text. Skolverket har därför valt att även låta ljudningsstrategi och helordsläsning ingå i kunskapskravet.

Förslaget till kunskapskrav har som tidigare nämnts, skickats på extern remiss. De synpunkter som lyfts här ger en kortfattad bakgrund till Skolverkets vägval utifrån inkomna remissvar.

Sameskolstyrelsen ställer sig bakom förslaget. Barnombudsmannen anger inga synpunkter på förslaget och Lärarförbundet välkomnar införandet av kunskapskrav i läsförståelse i årskurs 1.

Malmö högskola anser att det kan bli problematiskt och svårtolkat att bedöma sättet på vilket eleven läser, exemplifierat med avkodning med ljudningsstrategi och helordsläsning, på ett delvis fungerande sätt. Skolverkets vägval har varit att elevens tidiga och fortsatta läsförståelseutveckling är avhängigt av hur väl textavkodning fungerar.

Falu kommun menar att det inte framgår tydligt om det avses att eleven själv ska läsa texter eller om eleven har läsförståelse (läs; hörförståelse) när någon annan läser texten för eleven. Förslaget till kunskapskrav har justerats utifrån denna synpunkt.

Uppsala universitet anser att det borde stå ”ortografisk strategi” istället för ”helordsläsning” då det sistnämnda kan innebära såväl ortografisk som logografisk läsning. Skolverkets vägval har varit att låta helordsläsning stå kvar eftersom det öppnar för möjligheten att använda såväl logografisk som ortografisk läsning i början av läsutvecklingen.

Specialpedagogiska skolmyndigheten menar att många elever som egentligen är på väg att nå kunskapskraven i årskurs 4 i svenska och svenska som andraspråk, riskerar att bedömas vara i behov av särskilt stöd redan i årskurs 1 för att kraven och förväntningarna inte är utformade för elevgruppen. Skolverkets vägval har varit att ta fram separata förslag till kunskapskrav för specialskolan i årskurs 1 i kursplanen i svenska och kursplanen i svenska som andraspråk samt i kursplanen i svenska för döva och hörselskadade.

I remissförfarandet om kunskapskrav har det funnits delade meningar huruvida hör- eller textförståelsen ska synliggöras i kunskapskravet. Att det finns med i kunskapskravet gör det möjligt för lärare att få en tidig indikation på om eleven förstår innehållet i mer komplexa texter än sådana hon eller han själv kan läsa. Lärare kan med den hör- eller textförståelsen eleven visat, undervisa mer medvetet för att eleven ska utveckla denna förståelse så att eleven senare lättare kan ta till sig innehåll även i texter som hon eller han läser själv.

Skolverket har i detta fall, med stöd av läsforskning, beslutat att i kunskapskravet inbegripa förståelse även av texter eleven lyssnat till. Skälet till detta är att nybörjarläsaren ofta behöver lägga så mycket energi på den egna läsningen att hon eller han inte alltid samtidigt förmår förstå innehållet i det lästa. Om läraren också bedömer hur eleven kan samtala och resonera om texter som någon annan läser för eleven, ger det information till läraren om elevens textförståelse som i sin tur kan ge en bild av hur elevens självständiga läsförståelse kan komma att utvecklas och därmed hur undervisning kan behöva utformas när elevens läsflyt förbättras.

Remissvaren visar också att det finns synpunkter på att kunskapskravet ställer för låga krav på elevernas läsförståelse i jämförelse med t ex Kanada och Finland. Dessa länders styrdokument är mer detaljerade än kunskapskraven i de svenska kursplanerna och dessutom beskriver de nivån på fler förmågor medan kunskapskravet i årskurs 1 enbart ska beskriva nivån för läsförståelsen. Skolverket har valt att inte föra in för detaljerade beskrivningar i det nya kunskapskravet då det skulle medföra att det upplevs som svårare att uppfylla kunskapskravet i årskurs 1 än det i årskurs 3.

Remissvaren påtalar att det är nödvändigt att kunskapskravet skiljer sig åt mellan kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk samt mellan grundskolans och specialskolans kursplan i svenska och kursplanen i svenska för döva och hörselskadade. Därför redovisar Skolverket här fyra olika kunskapskrav för kursplanerna i ämnena i årskurs 1.

2 Förslag på kunskapskrav i läsförståelse i årskurs 1

Här redovisas de förslag till kunskapskrav i läsförståelse som ska gälla i slutet av årskurs 1 i ämnena svenska och svenska som andraspråk i grundskolan, sameskolan samt motsvarande kunskapskrav som ska gälla i specialskolan:

Förslag på kunskapskrav i läsförståelse, svenska i årskurs 1 i grundskolan och sameskolan

Eleven kan läsa meningar i enkla, bekanta och elevnära texter genom att använda ljudningsstrategi och helordsläsning på ett delvis fungerade sätt. Genom att kommentera och återge någon för eleven viktig del av innehållet på ett enkelt sätt visar eleven begynnande läsförståelse. Med stöd av bilder eller frågor kan eleven också uppmärksamma när det uppstår problem med läsningen av ord eller med förståelse av sammanhanget och prövar då att läsa om och korrigera sig själv. I samtal om

texter som eleven lyssnat till kan eleven föra enkla resonemang om texters tydligt framträdande innehåll och jämföra detta med egna erfarenheter.

Förslag på kunskapskrav i läsförståelse, svenska som andraspråk i årskurs 1 i grundskolan och sameskolan

Eleven kan läsa meningar i enkla, bekanta och elevnära texter genom att använda ljudningsstrategi och helordsläsning på ett delvis fungerade sätt. Genom att kommentera och återge någon för eleven viktig del av innehållet på ett enkelt sätt visar eleven begynnande läsförståelse. Med stöd av bilder eller frågor kan eleven också uppmärksamma när det uppstår problem med läsningen av ord eller med förståelse av sammanhanget och prövar då att läsa om och korrigera sig själv. I samtal om texter som eleven lyssnat till kan eleven utifrån sina egna referensramar föra enkla resonemang om texters tydligt framträdande innehåll och jämföra detta med egna erfarenheter.

Förslag på kunskapskrav i läsförståelse, svenska som andraspråk i årskurs 1 i specialskolan

Eleven kan läsa meningar i enkla, bekanta och elevnära texter genom att använda lässtrategier på ett delvis fungerade sätt. Genom att ge någon kommentar om och återge någon för eleven viktig del av innehållet på ett enkelt sätt visar eleven begynnande läsförståelse. Med stöd av bilder eller frågor kan eleven också uppmärksamma när det uppstår problem med läsningen av ord eller med förståelse av sammanhanget och prövar då att läsa om och korrigera sig själv. I samtal om texter kan eleven utifrån sina egna referensramar föra enkla resonemang om texters tydligt framträdande innehåll och jämföra detta med egna erfarenheter.

Förslag på kunskapskrav i läsförståelse, svenska och svenska för döva och hörselskadade i årskurs 1 i specialskolan

Eleven kan läsa meningar i enkla, bekanta och elevnära texter genom att använda lässtrategier på ett delvis fungerade sätt. Genom att ge någon kommentar om och återge någon för eleven viktig del av innehållet på ett enkelt sätt visar eleven begynnande läsförståelse. Med stöd av bilder eller frågor kan eleven också uppmärksamma när det uppstår problem med läsningen av ord eller med förståelse av sammanhanget och prövar då att läsa om och korrigera sig själv. I samtal om texter kan eleven föra enkla resonemang om texters tydligt framträdande innehåll och jämföra detta med egna erfarenheter.

3 Publicering och implementering

I regeringsuppdraget ingår implementeringsinsatser, vilka påbörjats under hösten 2015 med bland annat medverkan vid konferenser och utbildningsinsatser för medverkande inom Läsflyftet och Matematikflyftet. Tre filmer om de redan framtagna bedömningsstöden är publicerade på Skolverkets webbplats och i sociala medier vilka beskriver bedömningsstödens syfte, innehåll och med exempel på hur de kan användas i undervisningen.

De obligatoriska bedömningsstöden i årskurs 1 publiceras för grundskolan senast 1 juli 2016, specialskolan senast 1 september 2016 och för grundsärskolan 1 januari 2017. Under våren 2016 sker information om kunskapskrav och bedömningsstöd

vid medverkan i konferenser, via informationsutskick till skolor med årskurs 1-3, i Skolverkets nyhetsbrev, sociala medier och på Skolverkets webbplats. Därutöver kan implementeringsinsatser tillkomma riktade till grundsärskolan. Även behov av riktade implementeringsinsatser med anledning av införande av kunskapskrav i årskurs 1 i specialskolan, undersöks just nu. Publicering av kunskapskrav sker under våren 2016, dock senast 1 juli 2016. Skolverket tar fram föreskrifter för kunskapskrav och obligatoriska bedömningsstöd efter att regeringen gett Skolverket bemyndigande om det i skolförordningen.

På Skolverkets vägnar

Anna Ekström
Generaldirektör

Maj Götefelt
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Annette Lilliestierna, Pia Enochsson, Eva Durhán, Kjell Hedwall, Jonas Nordström, i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.